

Som doktorand i praktisk teologi går det ikke å undgå å notere at Morgans avhandling har anknøytninger og relevans for spørsmål som berører ekklesiologi og praktisk teologi. Åpninger som Morgan av forklarlige fokus og utrymmesskål ikke haft m jlig het att utforska.

Sammanfattningsvis vill jag varmt rekommendera Jonathan Morgans utmärkte avhandling. Han har nämligen inte bara lyckats med bedriften att producera en akademisk produkt (en bedrift i sig). Slutprodukten känns också i högsta grad angelägen och utmanande f r såväl samhälle som kyrka. Avhandlingen kan med fördel l sas av den allmänt intresserade, men också av representanter från kyrkor och civilsamhälle som vill bilda sig en förståelse av ett fenomen, konversion, som vi ofta negligerat, men tyvärr också kryddat med fördomar. Inte minst borde boken vara obligatorisk l sning för alla som på något sätt arbetar med asylärenden. Morgans avhandling  r lättillgänglig utan att vara banal och den är relevant och utmanande såväl akademiskt som politiskt. Med andra ord, forskning när den  r som bäst!

Andreas Bernberg
Doktorand, Stockholm
DOI: 10.51619/stk.v10i04.27071

Marilynne Robinson. *Reading Genesis*. London: Virago. 2024. 344 s.

Suksessforfatter og litteraturprofessor Marilynne Robinsons romaner og fagprosa står sentralt i den offentlige samtalen om demokrati og humanitet i USA. Hennes bok om Genesis har fa t stor oppmerksomhet. Den faller i to deler: "Reading Genesis" og "Genesis". Første del inneholder Robinsons lesning av Genesis. Andre del gj ngir Genesis i engelsk oversettelse fra *The Authorized Version (King James Bible)* fra 1611. Boken har ingen kapitler eller underoverskrifter, men er l st ordnet i noe som likner tematiske avsnitt.

Tross bokens tittel ligger fokus ikke egentlig på tekstene i Genesis. Boken er orientert

langs tematiske akser, ikke langs Genesis-tekstens narrative kronologi. Første setning definerer Bibelen som "en teodice, en meditasjon omkring det ondes problem". Den sentrale problemstillingen i boken synes å være å gjenfinne Guds moralitet og aktørenes menneskelighet. For dette formål leses Genesis i lys av Bibelen som helhet, av og til også i lys av klassisk kirkelære. Selv om Robinson i stor grad ser karakterene i Genesis som historiske personer, er poenget i boken ikke de historiske referansene, men den "moralen" eller "budskapet" som tekstene formidler.

Etter en kort introduksjon til prosjektet handler første avsnitt om Bibelen og dens forfattere. Robinson nevner teorien om Pentateukens fire kildedokumenter. Hennes kritikk mot den hypotesen (og mot akademisk teologi generelt) er at den har "gitt opp metafysikken som en legitim tenkemodus" (s. 6, oversettelsene fra engelsk er mine). Teologene har oversatt teologien i Genesis. Den vil Robinson gj vinne.

Robinson springer frem og tilbake i ulike episoder av Genesis, ofte slik at samme fortelling leses i ulike tematiske sammenhenger. Hun drøfter menneskers verdighet og ansvarlighet, følelser og tanker. Lesere som kjenner samtalen om Bibel og litteratur fra 1970-årene vil høre enkelte ekko av troper og tolkninger fra den litteraturen.

Robinson kjenner bibeltekstene godt. Hun graver frem detaljer og sammenhenger som for mange vil være nye. For eksempel handler fortellingen om Babels t rn også om at Gud mener menneskene har et stort potensial. Dette er en vurdering som Robinson ser i lys av vår egen tids kvantemekanikk og romferder. Samtidig er det også et utsagn som forklarer Guds refleksjon om at "mennesket blir som en av oss" etter at de spiste av kunnskapens tre (s. 76).

Gjennom lesningene trer bokens metafysikk frem: Gud er god. "Han" (alltid med stor h) elsker godhet og hater blodskyld. Mennesket er ikke ondt, men dårlig, og det har en tilbøyelighet til opprør. Dette

oppdager Gud, som gir lover og pakt som skal styre samlivet mellom Gud og mennesker inn på mindre ødeleggende spor.

Gud ser mennesket som verdens sentrum, og alt Gud gjør tar sikte på å verne menneskelig liv. Robinson finner en rekke litterære mønstre, så som kampen mellom brødre, preferansen for den yngste, og omsorgen for den som er utenfor eller nederst i samfunnet. Fortellingen om Noah og floden danner et viktig mønster (skapelse, synd, gjenskapelse) som går igjen flere ganger. Alle mønstrene handler om sannferdig tale om det å være menneske.

Det løper en mild apologetisk tråd gjennom Robinsons lesninger. "Vanskelige" tekster – Abraham som skal ofre Isak eller Sarah som sender Hagar bort – leses grundig og ettertenksomt, med innlevelse og følsomhet, og med sympati for aktørene. Samtidig forsvarer Robinson Guds moralitet. Utslettelsen av Sodoma og Gomorra er akseptabel fordi det ikke fantes rettferdige mennesker i byene. Noahs forbannelse over kanaaneerne var ikke Guds vilje; Noah gjorde en feil fordi han var forlegen og trengte å redde sin patriarkalske ære. At Kain faktisk ikke blir fordømt ser vi når han får sønnen Enok, som i 1. Mos. 5:24 er særlig benådet av Gud. (Rett nok er Enok i 5:24 en annen enn Kains sønn i 1. Mos. 4:17, men det drøfter ikke Robinson.) Poenget med å be Abraham ofre Isak er at Gud ikke ønsker barneoffer, og at "Skriftens Gud tolererer offer heller enn å kreve dem" (s. 116).

Hvilken leserkontrakt formidler boken egentlig? Forlaget kaller den *non-fiction*, altså troverdig informasjon om virkeligheten. Robinson har åpenbart lest både teologisk og eksegetisk faglitteratur. Tittelen *Reading Genesis* antyder at det er den tekstlige virkeligheten Robinson vil informere om.

Men med hennes "teori om hvordan Genesis ble skrevet" (s. 35) er bibeltekstene en ekstraordinær kilde til teologisk metafysikk: Moses var en historisk figur som begynte innsamlingen av fortellingene i Genesis.

Hans tekster ble bearbeidet av påfølgende forfattere som "på en helt eksepsjonell måte tenkte seg frem til sannheten" (s. 5). Disse sannhetene har de overlevert i form av universelle symbolfortellinger. Og i realiteten er det symbolfortellingenes teologiske metafysikk boken handler om.

Hvordan kan man skrive populær *non-fiction* om religiøse forestillinger uten å si noe om epistemologiske og filosofiske spørsmål? Robinson omtaler seg selv offentlig som kalvinist. I klassisk reformert teologi er ett kriterium for Bibelens sannhet at den er historisk troverdig. Med sin forståelse av tekstene som symboler og parabler unngår Robinson den posisjonen. Men gjennom en oppdatert forestilling om Skriftens inspirasjon (ovenfor) fastholder hun at bibeltekstenes metafysiske referanser er sanne. Boken synes altså å ville formidle metafysisk *non-fiction*, troverdig "informasjon" om hvem Gud er og hva det vil si å være menneske. Men i og med at grunnlaget for "opplysningene" er en løst teori om bibeltekstenes inspirasjon, fremstår prosjektet som filosofisk og teologisk problematisk.

Boken har ubegrunnede påstander om hva "bibelforskere" gjør. Tanken om at 1. Mos. 1 viser at hebreerne hadde en ikke-mytisk forståelse av verdens tilblivelse er kunnskapsløs. En rekke utsagn om forholdet mellom babylonske og bibelske fortellinger er merkelige, og påstanden om at babylonerne ikke hadde forestillinger om menneskets ansvarlighet og straffskyld er hårreisende. Lesere som er orientert om økologi vil reagere på Robinsons ubekymrede antroposentrisme. Hennes konsistente forståelse av bibeltekstenes og de gamle hebreernes eksepsjonelle religiøse kvaliteter og innsikter er dypt problematiske.

For lesere av *Svensk Teologisk Kvartalskrift* er kanskje boken mest relevant som et eksempel på bibelresepsjon. Den viser hvordan fremtredende intellektuelle i USA, også godt til venstre for Donald Trump, kan bruke bibeltekster som charter for identitet og legitimering av kulturelt hegemoni. Slik

kaster den et interessant lys over forskjellene på nordamerikansk og europeisk kultur og politikk.

Terje Stordalen
Professor, Oslo

DOI: 10.51619/stk.v100i4.27072

Recensioner